

Projectenboek Recreatie en Toerisme Afsluitdijk

26-10-2012

Het projectenboek R&T is tot stand gekomen door een samenwerking van de provincie Noord-Holland, provincie Fryslân, gemeente Hollands Kroon, gemeente Súdwest-Fryslân, gemeente Harlingen, met medewerking van Rijkswaterstaat, Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, ANWB, HISWA, Recron, Fryslân Marketing en regionale ondernemers.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	3
2. VISIE AFSLUITDIJK.....	5
3. INFORMATIECENTRUM AFSLUITDIJK.....	6
4. HALTER VAN FRYSLÂN.....	8
4.1 TOERISTISCHE KWALITEITSIMPULS ZÜRICH.....	10
4.2 KWELDERONTWIKKELING KUSTGEBIED HARLINGEN-ZÜRICH (BUILDING WITH NATURE).....	12
5. KORNWERDERZAND	14
5.1 CAMPERPLAATSEN KORNWERDERZAND	16
5.2 BELEVEN LORENTZSLUIZEN.....	18
5.3 PASSANTENHAVEN KORNWERDERZAND	19
5.4 HAVENGEBOUW BIJ PASSANTENHAVEN.....	21
5.5 BEREIKBAARHEID KAZEMATTENMUSEUM	22
5.6 OPWAARDEREN WANDEL-/FIETSVERBINDING MAKKUM-KORNWERDERZAND.....	24
5.7 WANDEL-/FIETSVERBINDING KORNWERDERZAND-HARLINGEN.....	26
5.8 PASSENDE FUNCTIE KAZEMATTEN KORNWERDERZAND.....	27
5.9 PUBLIEKSVRIENDELIJKE SPUISLUIS KORNWERDERZAND	29
5.10 BELEVEN VISPASSAGE/VISMIGRATIERIVIER KORNWERDERZAND	31
6. BREEZANDDIJK	33
6.1 ENERGIE EILAND BREEZANDDIJK	34
7. MONUMENT.....	36
7.1 OPWAARDERING MONUMENT	38
8. HALTER VAN NOORD-HOLLAND.....	40
8.1 RECREATIEF TRANSFERIUM DEN OEVER.....	42
8.2 BELEEFBAAR MAKEN TESTCENTRUM GETIJDENENERGIE	44
8.3 PASSENDE FUNCTIE KAZEMATTEN DEN OEVER	46
8.4 DUURZAME HAVENONTWIKKELING DEN OEVER	48
8.5 OPWAARDEREN NATUURSTRAND	50
8.6 ORNITHOLOGISCH UITKIJKPUNT DEN OEVER.....	52
8.7 WANDELROUTENETWERK KOP NOORD-HOLLAND	53
9. OVERALLPROJECTEN	55
9.1 FIETSPAD MET ZICHT OP BEIDE ZIJDEN	56
9.2 GEBIEDSMARKETING.....	58
9.3 PENDELDIENSTEN TUSSEN KNOOPPUNTEN.....	60
9.4 ARRANGEMENTEN.....	62
9.5 EVENEMENTEN	64
9.6 KUNSTBELEVING.....	65
10. FINANCIËN	67

1. Inleiding

In 2011 heeft het Rijk, in het kader van de waterveiligheid, voor de versterking van de Afsluitdijk financiële middelen gereserveerd, zodat de Afsluitdijk de veiligheid van Noord- en Midden-Nederland kan blijven garanderen. Vanuit deze opgave hebben de regionale overheidspartijen de 'Ambitie Agenda Afsluitdijk' opgesteld om buiten de waterveiligheid om verschillende ambities uit te werken. Deze ambities richten zich op de verduurzaming van de Afsluitdijk, waarbij de dijk een voorbeeld wordt van innovatieve, duurzame maatregelen op het gebied van onder andere ecologie, energie, deltatechnologie en (eco-) toerisme. Het geheel aan duurzame ontwikkelingen zal bijdragen aan de sociaal –economische versterking van de gehele regio. Met dit projectenboek wordt invulling gegeven aan de regionale recreatie en toerisme (R&T) ambitie. De R&T ambitie en dus ook dit projectenboek kan in de toekomst nog worden aangevuld met haalbare projecten en ideeën en is dus niet limitatief.

Bij de totstandkoming van de R&T projecten in dit projectenboek zijn recente beleidsdocumenten (Afsluitdijk plannen vanaf 2006) gebruikt. Hiernaast zijn er inloopavonden voor ondernemers georganiseerd met als doel haalbare marktideeën en initiatieven te genereren. Tot slot is er informatie verzameld door de onderwijsinstelling Stenden University middels het uitvoeren van enquêtes onder bezoekers van de Afsluitdijk. De informatievergaring via beleidsdocumenten, ondernemersavonden en enquêtes zijn vertaald in een visie voor de Afsluitdijk. Vanuit deze visie zijn vervolgens afwegingscriteria opgesteld die per project worden gemotiveerd. Op deze manier wordt inzichtelijk of het betreffende criterium voor een specifiek project een grote dan wel mindere meerwaarde heeft.

Uit deze verschillende vormen van informatie is gebleken dat het de intentie is om het karakter van de dijk, de weidsheid van het gebied en de icoonwaarde te behouden. Om deze reden zijn de projecten geclusterd op de verschillende 'knooppunten' en moeten ze elkaar versterken en niet beconcurreren. De aangewezen knooppunten zijn achtereenvolgens de *halter van Fryslân*, *Kornwerderzand*, *Breezanddijk*, *het Monument* en de *halter van Noord-Holland* (figuur 1.1, p4). Per knooppunt staan vervolgens de projecten beschreven. De projecten zijn verkennend afgestemd met RWS, om te bekijken of de realisatie van R&T projecten los of in samenhang met de rijksopgave gerealiseerd kan worden.

Naast de projecten in dit projectenboek wordt er onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van een 'informatiecentrum', op of nabij de Afsluitdijk. Op basis van dit onderzoeksresultaat zal een afweging gemaakt worden over de omvang, inhoud en locatie(s). De zoeklocaties voor het informatiecentrum liggen op de knooppunten.

De achterliggende visie (hoofdstuk 2) en het informatiecentrum (hoofdstuk 3) komen als eerst aan bod. In de hoofdstukken 4 t/m 9 staan de projecten per knooppunt beschreven. Aan de hand van deze projecten is een totaaloverzicht opgesteld waarin onder andere de financiering en de uitvoeringsperiode in kaart worden gebracht (hoofdstuk 10).

Knooppunten Afsluitdijk

Bron basiskaart: Google Maps

figuur 1.1

Legenda

Halter van Fryslân	1
Kornwerderzand	2
Breezanddijk	3
Het monument	4
Halter van Noord-Holland	5

2. Visie Afsluitdijk

De Afsluitdijk is een icoon van de Nederlandse strijd tegen het water, heeft cultuurhistorische waarde en de beleving van de robuuste, rechtlijnige dijk tussen Waddenzee en IJsselmeer is uniek. De dijk is een icoon van verleden, heden en toekomst. De Afsluitdijk doorsnijdt een gebied dat zich kenmerkt door de weidsheid van water en land. Bezoekers komen naar de dijk om de knooppunten en de kunstwerken, maar ook om de weidsheid en de vrijheid te ervaren. Bij het ontwikkelen van ambities op het gebied van innovatie, duurzaamheid, natuur en recreatie en toerisme, moet zorgvuldig worden omgegaan met deze unieke locatie.

Het doel is om de Afsluitdijk en de beide halters te ontwikkelen en daardoor aantrekkelijker te maken. De Afsluitdijk en omgeving zal als gevolg hiervan - meer dan nu - een op zichzelf staand reisdoel worden (attractie) en een waardevolle toevoeging aan het toeristisch product van de regio vormen. Verbetering van het toeristisch product moet leiden tot niet alleen meer bezoek maar ook een langer verblijf. Langer verblijf leidt veelal tot meer bestedingen, wat de locale/regionale werkgelegenheid stimuleert.

Nieuwe initiatieven moeten qua aard en schaal passen in het gebied. Er worden daarom hoge eisen gesteld aan ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit is opgenomen in een aparte 'ambitie'. Samen met Rijkswaterstaat en in nauwe samenwerking met de adviseur van de Rijksbouwmeester wordt een Masterplan Beeldkwaliteit Afsluitdijk opgesteld als toetsingskader voor de Rijksplannen en ambities. Een onafhankelijk Q-team zal de plannen aan het Masterplan toetsen.

Er dient een samenspel te zijn tussen de gebruikswaarde (functionaliteit), belevingswaarde (attractiviteit) en de toekomstwaarde (duurzaamheid). Behoud van de bestaande kwaliteiten van het gebied is van belang, maar wel zo dat deze kwaliteiten zichtbaarder, toegankelijker en bruikbaar worden gemaakt voor bezoekers en gebruikers van de Afsluitdijk. Het gaat hierbij om de rechte streep door het water, de grote continuïteit, het monumentale karakter, het militaire landschap van onder meer de Stelling van Kornwerderzand, de grootschalige openheid, de innovaties op het gebied van energie en natuur en de twee verschillende waterlandschappen die vanaf de dijk kunnen worden beleefd.

Om wildgroei van activiteiten te voorkomen ligt de focus op het ontwikkelen van de bestaande knooppunten met een eigen accent, zodat niet op elk knooppunt dezelfde activiteiten plaatsvinden. De knooppunten zijn: het Monument, Breezanddijk, Kornwerderzand en de beide halters – vaste land van provincie Noord-Holland en Fryslân. De onderlinge samenhang tussen de knooppunten en de beide halters dient versterkt te worden. Op die manier vormt de Afsluitdijk samen met de halters een ketting met de andere dorpen en steden rond het IJsselmeer, die het bezoeken waard is. Het verschil in identiteit, zal de aantrekkelijkheid van het totale aanbod vergroten.

3. Informatiecentrum Afsluitdijk

Uit het onderzoek van Stenden is gebleken dat bezoekers van de Afsluitdijk behoefte hebben aan meer informatie over de dijk en zijn omgeving. Er ontbreekt op dit moment een fysieke plek waar die informatie in al zijn volledigheid wordt getoond.

Het project 'Brinker' was beoogd als initiatiefnemer voor een infocentrum/duurzaamheidscentrum. Het bedrijfsleven rondom Brinker zag echter geen mogelijkheden voor het realiseren van een fysiek duurzaamheidscentrum omdat een investering daarin niet aansluit bij hun core-business.

Het reeds aanwezige bezoekerspotentieel en de duidelijke vraag naar meer informatie is voldoende aanleiding om de interesse onder een ander type bedrijfsleven (thema-horeca/leisure) te polsen.

Er lijken reële kansen voor een goed uitgerust informatiecentrum op de Afsluitdijk. Een groen, innovatief en duurzaam centrum dat de bezoeker informatie kan geven over de volgende mogelijke thema's:

- Verleden, heden en toekomst van de Afsluitdijk
- Informatiecentrum van Rijkswaterstaat over het project Afsluitdijk
- Informatiecentrum van de regio over het project Afsluitdijk
- Werelderfgoed Waddenzee
- Informatiecentrum over de Nederlandse Deltatechnologie
- Informatiecentrum over Noord-Holland en Fryslân
- Een informatiecentrum over de vismigratierivier
- De geschiedenis van het IJsselmeer
- Een duurzaam restaurant

In samenwerking met het Rijk wordt getracht om middels een publiek private samenwerking, een dergelijk informatiecentrum te realiseren. Marktpartijen zouden een rol moeten spelen bij de investeringskosten en met name de exploitatie.

Een marktconsultatie zal meer inzicht geven in het concept, locatie en omvang van het informatiecentrum.. Zodra de resultaten van de marktconsultatie bekend zijn zal een definitieve afweging worden gemaakt.

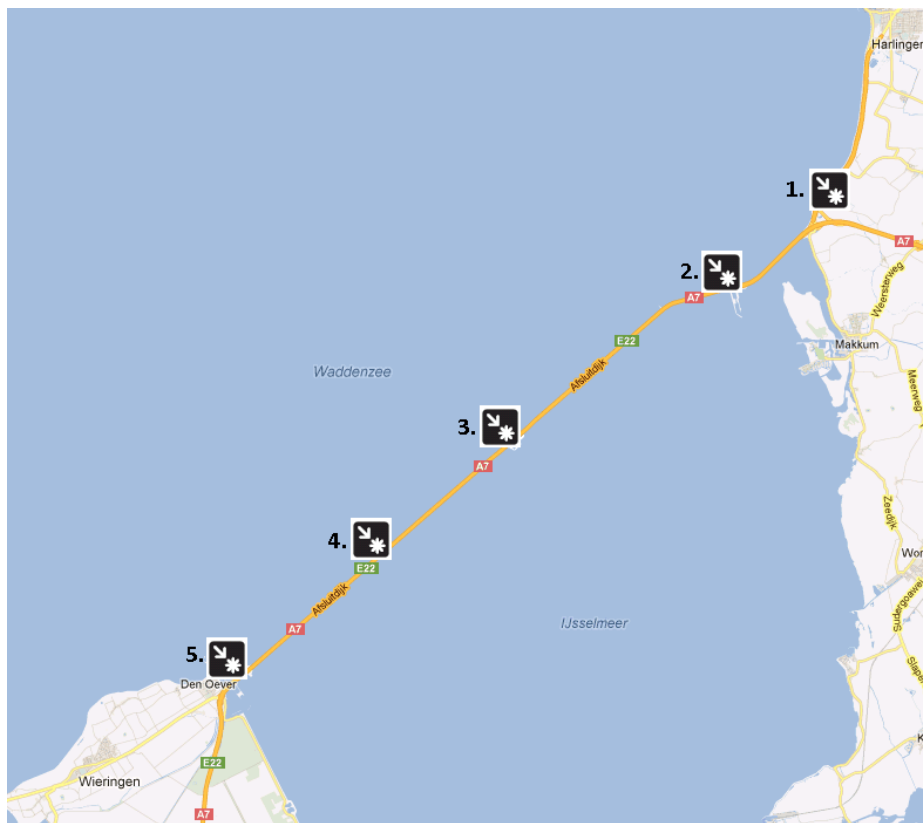
De overige projecten in het projectenboek kunnen conform het uitvoeringsprogramma worden doorontwikkeld, ongeacht de uitkomst van de keuzes voor het informatiecentrum of de informatiecentra. Waar mogelijk zijn de integratiemogelijkheden tussen een informatiecentrum en overige projecten per knooppunt beschreven.

De zoeklocatie(s) van het informatiecentrum of de informatiecentra liggen op de verschillende knooppunten, die zijn weergegeven in figuur 3.1. Dit zijn achtereenvolgens de halter van Fryslân (1), Kornwerderzand (2), Breezanddijk (3), het monument (4) en de halter van Noord-Holland (5).

Tijdelijke informatievoorziening

Omdat er momenteel ook al vraag is naar informatievoorziening en er al veel meer informatie te delen is met belangstellenden wordt gezocht naar een tijdelijke oplossing. In Kornwerderzand staat een voormalig informatiecentrum van het Rijk dat vanwege de hoge personeelskosten in relatie tot de tegenvallende belangstelling is gesloten. In dit centrum staat nu al een goed bruikbare tentoonstelling over de ontstaansgeschiedenis van de Afsluitdijk die met relatief geringe maatregelen weer 'up to date' te maken is. De regionale partijen willen het centrum combineren met een fysiek projectbureau voor de Afsluitdijk zodat de personeelskosten lager uitvallen en het centrum meer rendabel te exploiteren is.

Zoeklocaties informatiecentrum / informatiecentra op de knooppunten Afsluitdijk

Bron basiskaart: Google Maps

figuur 3.1

4. Halter van Fryslân

Het aanlandingsgebied aan de Friese zijde, ook wel de halter genoemd, beslaat globaal de driehoek Harlingen, Makkum en Kornwerderzand. Het gebied is gelegen op de scheiding van land en water, met aan de noordkant het terpengebied en ten zuiden van de A7 het kleilandschap wat onderdeel is van het Nationaal Landschap Zuidwest- Fryslân. De kuststrook tussen Harlingen en Zurich kenmerkt zich nu als een open ruimte, de voormalige Marneslenk, met ten zuiden van Harlingen het natuurgebied het Hegewiersterfjild.

Harlingen heeft als enige stad aan het wad een bijzondere positie. Het historische karakter, de vele havens en het complete voorzieningen pakket maakt de stad tot trekker in de regio. Het is de springplank voor een ultieme waddenbeleving op een van de Waddeneilanden. Harlingen wil zich nadrukkelijker profileren op de cruisevaart markt. De Afsluitdijk kan – vanwege de nu al grote internationale belangstelling - een belangrijke aanvulling zijn op de aantrekkelijkheid van Harlingen voor de cruisevaart.

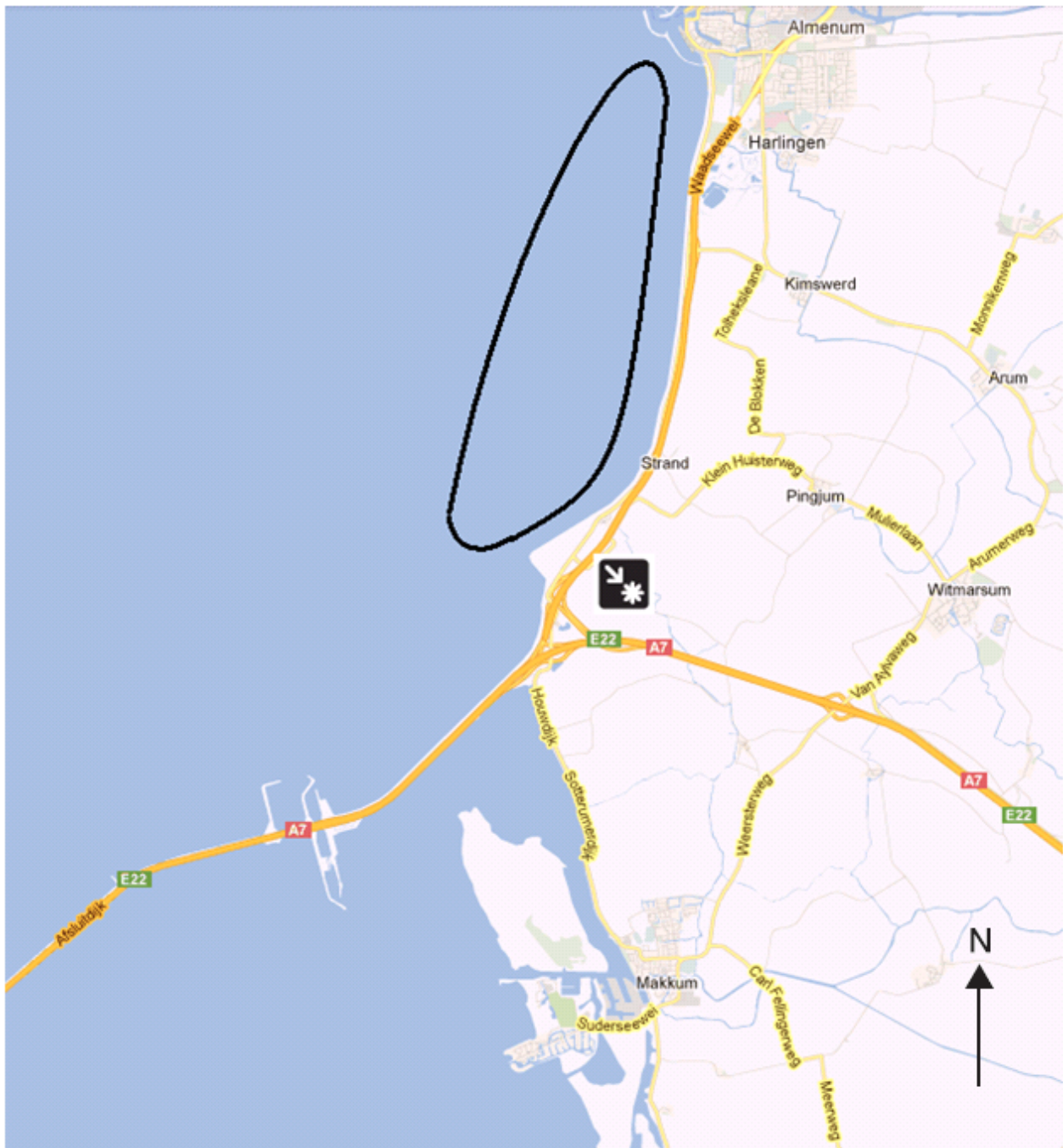
De dorpen Kimsward, Arum, Pingjum en Witmarsum liggen op de stuwwal van de Marneslenk. In het gebied ligt de Gulden Pingjumer Halsband, dit is een cultuurhistorische wandelroute over een oude ringdijk. Zurich ligt ingeklemd tussen de Waddenzee en de N31. Aan de oostkant ligt de Hanzestad Bolsward. Direct ten zuiden van de A7 liggen in de halter de dorpen Wons, Cornwerd en Makkum als grote recreatiekern. Dit gebied heeft een andere dynamiek dan het gebied ten noorden van de A7, als open landschap met terpen en akkerbouw.

De halter van Fryslân is een gebied met kansen. De Afsluitdijk is de oprijlaan van Fryslân, waarbij het aanlandingsgebied nu gekenmerkt kan worden als een poort zonder uitgesproken karakter. Het gebied bij het wegrerestaurant, het scharnierpunt voor het achterland, kan een eigen identiteit krijgen door middel van een kwaliteitsimpuls. Mogelijke ontwikkeling in het gebied kan bijvoorbeeld een uitkijkpunt zijn in de vorm van een terp gekoppeld aan horeca, transferium en bezoekerscentrum (hoofdstuk 3). Tevens kan er een koppeling worden gemaakt met Zurich, voor een echte Waddenexperience.

Voor de kuststrook tussen Harlingen en Zurich zijn er ideeën om door middel van Building with Nature te werken aan verkweldering van het Wad (figuur 4.1). Deze maatregel is onderdeel van de ambitie natuur. Voor recreatie en toerisme kan verkweldering door de landschapsverandering een verrijking zijn voor de waddenbeleving.

De halter van Fryslân kenmerkt zich als een open ruimte, deze moet zoveel mogelijk worden behouden. In dit gebied komen toeristen voor een horizonvakantie, waarbij rust en ruimte van belang zijn, maar steden als Harlingen, Bolsward en Sneek op korte afstand liggen. De bestaande verblijfrecreatie in Harlingen, Witmarsum en Makkum en de kleinere verblijfsmogelijkheden in het landelijk gebied bieden een divers aanbod.

R&T projecten op kaart, Halter Fryslân

Bron basiskaart: Google Maps

figuur 4.1

Legenda

4.1 Toeristische kwaliteitsimpuls Zurich

4.2 Kwelderontwikkeling kustgebied Harlingen-Zurich (Building with nature)

4.1 Toeristische kwaliteitsimpuls Zurich

Project en Locatie

Het gebied rond de locatie van het huidige wegrestaurant 'De Poort van Friesland' ligt midden in een knooppunt van wegen en op de scheiding van land en water, het ligt er bijna verstopt. De locatie/het gebied kan qua bereikbaarheid, aantrekkingskracht en algehele uitstraling een opwaardering gebruiken.

Het scharnierpunt Zurich is een van de zoeklocaties voor het informatiecentrum Afsluitdijk (hoofdstuk 3). De ontwikkelingsrichting van het scharnierpunt hangt mede af van de locatiekeuze voor het informatiecentrum. Wanneer de locatiekeuze voor het informatiecentrum gemaakt is kunnen de verdere plannen voor het gebied gemaakt worden.

Het gebied c.q. de omgeving is een van de zoeklocaties voor windenergie op land.

Aandachtspunten voor de toekomst:

- Impuls creëren voor het huidige wegrestaurant door bijvoorbeeld de combinatie met een informatiecentrum (hoofdstuk 3) en transferium (zie ook project 9.3).
- Door het realiseren van een terp/uitkijktoren kan bijvoorbeeld vanaf die plek zowel het Wad, het IJsselmeer als het achterland zichtbaar gemaakt worden. Vanuit dit nieuwe baken kunnen Friese dagtripjes worden ondernomen naar bijvoorbeeld de Afsluitdijk, het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân, het terpen- en kleilandschap en een aantal van de 11-steden (Harlingen, Bolsward, Sneek en Workum).
- Er kan een verbinding worden gezocht met het dorp Zurich en het gebied bij de Zuricher Polder, zodat op die manier een wadden-experience kan worden ondergaan.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – Dorpsbelang Zurich – Restaurant Zurich – Marktpartijen	– Gemeente SWF – Projectbureau Afsluitdijk voor infocentrum	– Marktpartij – Restaurantketen

Haalbaarheid

In relatie tot het onderzoeksresultaat van het informatiecentrum zal de haalbaarheid van een gebiedsontwikkeling worden bepaald.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Marktpartijen – Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – Waddenfonds	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Marktoriëntatie informatiecentrum 2013, Daarna studie naar de mogelijkheden van een gebiedsontwikkeling bij Restaurant Zurich (2013/2014).

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam	Door bestaande locatie en knooppunt te ontwikkelen is er geen nieuw ruimtebeslag.
Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Kwaliteitsimpuls in functie en ruimte.
Financierbaar	Voornamelijk afhankelijk van marktpartijen.
Natuurbehoud en -ontwikkeling	Verbouw of nieuwbouw heeft effect op de natuurlijke omgeving. De voorzieningen dienen landschappelijk te worden ingepast.
Beleefbaarheid van de dijk	In beginsel lastig. Kan misschien worden versterkt door bouw uitkijktoren of terp.
Versterking onderling	Kan gekoppeld worden aan dorp Zurich, terpenlandschap en kustgebied Zurich Harlingen.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

4.2 Kwelderontwikkeling kustgebied Harlingen-Zurich (building with nature)

Project en Locatie

De aanleg van een kwelderlandschap voor de Waddenkust tussen Zurich en Harlingen kan bijdragen aan een nieuwe vorm van kustverdediging met als beoogd positief neveneffect ecologische winst en nieuwe kansen voor ruimtelijke ontwikkelingen binnendijs bij Harlingen. Het nieuwe kustlandschap dat – middels building with nature – kan ontstaan heeft bovendien positieve effecten op het landschap (diversiteit) en de recreatief-toeristische potenties ervan. Door het (deels) open stellen van de kwelders voor bezoekers kan het wad worden beleefd. Op educatief gebied zijn tevens ontwikkelingen mogelijk, bijvoorbeeld een kwelderexcursie of pilots met zilte teelt. Het project start met een onderzoek naar de mogelijkheden en de haalbaarheid voor verkweldering van dit deel van het Wad.

Het project draagt positief bij aan de effecten op sociaal-economische vlak doordat het meer bezoekers naar het gebied kan trekken en behouden. De feitelijke trekker van het project is de Ambitie werkgroep Natuur in samenwerking met Rijke Waddenzee.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Gemeente Harlingen – Gemeente SWF – Wetterskip Fryslân – RCW – RWS – Waddenvereniging – Natuurmonumenten	– Rijke Waddenzee – Projectbureau	– ntb

Haalbaarheid

Verkweldering is een alternatieve vorm van kustverdediging. Een bredere integrale afweging is echter nodig om de haalbaarheid te beoordelen. Pilots kunnen onderdeel zijn van de haalbaarheidsstudie.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds – Marktpartijen – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – Provincie Fryslân	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Geen.

Planning

Verkenning in 2013.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Building with nature.

Versterking waddenlandschap. Beleving van natuur wordt vergroot. Combineren met ecotoerisme en educatie.

Kansrijk bij het Waddenfonds.

Meer foerageergebied voor vogels.

Combinatiemogelijkheden met ambitie zilte teelt.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5. Kornwerderzand

Kornwerderzand is een van de meest markante locaties op de Afsluitdijk waar verschillende functies bij elkaar komen. Zo is dit de enige plek op de Afsluitdijk waar je mag wonen. Het dorpsgezicht is beschermd. Bovenal is Kornwerderzand een belangrijk kruispunt van weg- en waterverkeer. De meeste vaarbewegingen in Noord-Nederland richting het wad gaan via Kornwerderzand.

Toerisme is er dus enigszins indirect; watersporters varen vooral door het gebied. Uiteraard zijn er de kazematten en het museum, maar de toegankelijkheid daarvan laat te wensen over. Voor (kite) surfers zijn er uitstekende mogelijkheden bij Kornwerderzand. Voor hen – en strandbezoekers – zijn er in het recente verleden bescheiden voorzieningen gerealiseerd. Het gebied is erg in trek bij campers.

Ten westen van Kornwerderzand is de vismigratierivier gedacht. Die voorziening zal de aantrekkelijkheid voor (eco) toerisme stimuleren.

Het is van belang om in Kornwerderzand het bestaande te behouden en daar waar mogelijk het toeristisch potentieel beter tot zijn recht te laten komen. Hierbij kan de aandacht gericht zijn op de cultuurhistorie met (eco-)educatieve mogelijkheden. Daarnaast is het mogelijk voorzieningen voor dagrecreanten verder te ontwikkelen, waarbij korte verblijfsrecreatie een mogelijkheid is. Hierbij wordt gedacht aan camperplaatsen en een passantenhaven met kleinschalige voorzieningen (figuur 5.1). Het is van belang dat het gebied bij Kornwerderzand zo wordt ontwikkeld dat het passend is bij de aard en schaal van het gebied en past binnen de duurzame en groene dijk. De projecten dienen elkaar onderling te versterken en daar waar mogelijk in samenhang te worden ontwikkeld. Om deze reden zal Kornwerderzand als een vorm van gebiedsontwikkeling (2013) ontwikkeld moeten worden.

Kornwerderzand is tevens een zoeklocatie voor een informatiecentrum (hoofdstuk 3). Uiteraard zal er in dit centrum ook veel aandacht uitgaan naar natuur, waarbij verteld kan worden over de vismigratierivier (5.10). Wanneer in dit infocentrum een hoger gelegen platform kan worden gerealiseerd kan over het unieke knooppunt Kornwerderzand en over de Afsluitdijk worden uitgekeken. Er liggen ook kansen om in dit centrum een horecagelegenheid in te passen en te combineren met het havengebouw (5.5). Mogelijke startlocatie voor dit infocentrum is het huidige RWS gebouw op Kornwerderzand.

R&T projecten op kaart, Kornwerderzand

bron basiskaart: Google Maps

Figuur 5.1

Legenda

	5.1 Camperplaatsen Kornwerderzand		5.6 Opwaarderen wandel/fietsverbinding Kornwerderzand- Makkum
	5.2 Beleven Lorentzhaven		5.7 Wandel/fietsverbinding Kornwerderzand-Harlingen
	5.3 Passantenhaven Kornwerderzand		5.8 Passende functie ongebruikte kazematten Kornwerderzand
	5.4 Havengebouw bij passantenhaven		5.9 Publieksvriendelijke spuisluis Kornwerderzand
	5.5 Bereikbaarheid Kazemattenmuseum		5.10 Beleven vispassage/vismigratierivier Kornwerderzand

5.1 Camperplaatsen Kornwerderzand

Project en Locatie

Camperaars zijn een van de sterkst groeiende categorieën recreanten. Het voorzieningenniveau Fryslân voor campers loopt achter op de vraag. Een van de meest populaire plekken in Fryslân is de camperplek aan de Waddenzeezijde bij Kornwerderzand. Camperaars komen er graag vanwege de unieke ligging en de dynamiek van het sluizencomplex. Het terrein is grotendeels onverhard en maakt een rommelige en onverzorgde indruk. Een kwaliteitsverbetering van de locatie is daarom nodig. De locatie kan voorzien worden van eenvoudige faciliteiten, zodat bezoekers gedurende een korte periode op de dijk kunnen verblijven. De robuuste uitstraling moet behouden blijven en het project moet voldoen aan de groene en duurzame uitstraling van de dijk. Hierbij kan gedacht worden aan natuurvriendelijk bouwmateriaal en het gebruikmaken van duurzame energie die op de dijk wordt gewonnen.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – Provincie Fryslân – Gemeente SWF	– Voorbereiding; Projectteam – Uitvoering; Projectteam – Gemeente SWF	– Gemeente SWF

Haalbaarheid

Het project zal tenminste moeten voldoen aan:

- Terrein opschonen
- 20 camperplaatsen
- Optie: Dames- en herentoilet (2x1), camperstation, reiniging chemisch, toilet, water (bij de bouw rekening houden met buitendijkse locatie)
- Betonklinkers voor de camperplaatsen
- Oppervlakte per camperplek ongeveer 20 m²
- Gedeeltelijke stroomvoorziening, opwekking d.m.v. zonnepanelen
- Planologische maatregel: camperplek legaliseren

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	€ 400.000

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Vooralsnog niet.

Planning

Planuitwerking begin 2013.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Wellicht het gebruikmaken van duurzame energie van de dijk en duurzaam bouw materiaal.

Legalisering en verhoging kwaliteit. Inhaalslag voor camperaars op en rondom de Afsluitdijk.

Kansrijk voor Waddenfonds.

Op reeds bestaande plek kun je de waddenexperience 24 uur per dag beleven.

De waddenkust is bij de uitstek geschikt voor camperaars. De bijzondere camperplek kan een doel op zichzelf worden en vertrekpunt voor dagtochten op de Afsluitdijk en halvers.

Bron / Beschikbare informatie

-Ambitie agenda, recreëren op de Afsluitdijk

5.2 Beleven Lorentzsluizen

Project en locatie

Schutsluizen zijn altijd in trek bij recreanten en toeristen. Provincies Fryslân en Noord-Holland hebben daarvan al voorbeelden. De Lorentzsluizen zijn sinds enige tijd niet meer van dichtbij te beleven om reden van veiligheid. Samen met het Rijk (renovatie sluizencomplex) willen we onderzoeken hoe de veiligheid op andere wijze geborgd kan worden waarbij de beleving van de sluizen in takt blijft. Daarbij moet ook bekeken worden of 'het rondje Kornwerderzand'¹, niet alleen voor bewoners maar ook voor toeristen, kan worden hersteld.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – Provincie Fryslân – Gemeente SWF	– Projectbureau	– RWS – Gemeente SWF

Haalbaarheid

Sluizen zijn eigendom en verantwoordelijkheid Rijk. Voorstellen moeten overtuigen qua toegevoegde waarde en veiligheid.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– RWS – Rijk – Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Provincie Fryslân – Gemeente SWF	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Groot: deze ontwikkeling kan gecombineerd worden met de renovatie van het sluizencomplex..

Planning

Als onderdeel van gebiedsontwikkeling Kornwerderzand. Verkenning en planuitwerking project later (2014).

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Kornwerderzand als attractie met als onderdelen, museum, vismigratie, schut- en spuisluisen en mogelijk een informatiecentrum. ntb
Financierbaar Natuurbehoud en -ontwikkeling Beleefbaarheid van de dijk Versterking onderling	Beleving van de Lorentzsluizen wordt verhoogd. Herstel rondje Kornwerderzand versterkt de beleving van dit knooppunt en heeft toegevoegde waarde voor de bewoners

Bron / Beschikbare informatie

- Een dijk van een attractie, juni 2006

¹ Rondje van Kornwerderzand: de mogelijkheid om de schutsluis wandelend over te steken.

5.3 Passantenhaven Kornwerderzand

Project en locatie

Momenteel heeft Kornwerderzand – met ongeveer 40.000 passages een van de belangrijkste poorten naar Fryslân – geen passantenplaatsen. Watersporterorganisaties hebben meerdere malen aangegeven dat daar behoefte aan is. In de toekomst zal die vraag mogelijk toenemen door het project Afsluitdijk c.q. de ontwikkeling van de ambities (museum, vismigratierivier en wellicht informatiecentrum). Als gevolg daarvan zullen meer dagrecreanten naar het gebied komen en zullen dus ook meer bezoekers via het water de Afsluitdijk gaan bezoeken. Om het aantal bezoekers via het water te kunnen ontvangen moet aandacht worden besteed aan de toegankelijkheid en de bereikbaarheid van Kornwerderzand. In samenhang met het Friese Merenproject zal getracht worden een kleine passantenhaven bij Kornwerderzand te realiseren voor kleine jachten en de Bruine vloot. Bestaande en toekomstige watersport wordt op deze wijze beter gekoppeld aan Kornwerderzand zodat huidige voorzieningen (Kazemattenmuseum) en toekomstige voorzieningen optimaal kunnen worden bereikt. Nieuwe aanlegvoorzieningen dienen in het gebied te worden geïntegreerd, waarbij rekening wordt gehouden met het beschermde dorpsgezicht.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Recron/HISWA – RWS – Verantwoord Beheer IJsselmeer – Dorpsbelang Kornwerderzand	– Gemeente SWF – Provincie Fryslân	– Gemeente SWF

Haalbaarheid

- Onderzoek naar morfologische effecten op de locatie van de haven
- De haven zal tenminste moeten voldoen aan:
 - 20 ligplaatsen
 - Aanlegmogelijkheid bruine vloot
 - Maximaal 3 etmalen liggen per boot mogelijk

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	€ 1.400.000 euro

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Laag: deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Korte termijn: studie (2013) met als belangrijk onderdeel de morfologische effecten op de mogelijke locatie van de haven. Vervolgens in 2013/2014 planuitwerking en indien mogelijk realisatie.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Maakt gebruik van duurzame bouwmaterialen.

Bereikbaarheid van de dijk over water wordt verbeterd.

Kansrijk voor Waddenfonds.

Bereikbaarheid van Kornwerderzand over water wordt verbeterd.

Passantenhaven is 'nat' parkeerterrein voor bezoekers van het knooppunt Kornwerderzand. Verbinding met andere knooppunten kan vanaf Kornwerderzand.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5.4 Havengebouw bij passantenhaven

Project en locatie

Om de passantenhaven meerwaarde te geven zal er een kleinschalig havengebouw, eventueel met horecavoorziening, bij de passantenhaven kunnen worden gerealiseerd. Onderzocht dient te worden of combinaties met een eventueel informatiecentrum (hoofdstuk 3) of de camperplaatsen (5.1) mogelijk zijn. Door onderling de verbinding te zoeken met diverse voorzieningen, zal de locatie Kornwerderzand een meerwaarde krijgen voor de pleziervaart.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Gemeente SWF – Provincie Fryslân – Dorpsbelang Kornwerderzand	– Gemeente SWF – Provincie Fryslân – Marktpartij	– Marktpartij

Haalbaarheid

Mogelijk geïntegreerd met informatiecentrum (hoofdstuk 2) of als los gebouw.

Het gebouw zal tenminste moeten voldoen aan:

- Dames- en herentoilet (2x2)
- Douche
- Water
- Elektriciteit

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	€ 300.000 euro

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

In afwachting van onderzoeksresultaat informatiecentrum (hoofdstuk 3). Planuitwerking kan later parallel lopen met de uitwerking van de passantenhaven.

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam	Maakt mogelijk gebruik van bestaande gebouwen.
Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Kornwerderzand krijgt mogelijk een horeca.
Financierbaar	
Natuurbehoud en -ontwikkeling	
Beleefbaarheid van de dijk	De dijk wordt aantrekkelijker voor de pleziervaart.
Versterking onderling	Trekt de bezoekers voor de andere voorzieningen/projecten.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5.5 Bereikbaarheid Kazemattenmuseum

Project en locatie

Het Kazemattenmuseum is een museum met exposities over de Afsluitdijk in oorlogstijd en bunkers uit de oorlogstijd en is een belangrijk onderdeel van het knooppunt Kornwerderzand. De bereikbaarheid van het museum kan worden verbeterd. Het museum is momenteel alleen te bereiken via meerdere trappen waardoor mensen die slecht ter been zijn het museum niet of moeizaam kunnen bezoeken. Om het museum toegankelijker te maken voor het publiek dient de bereikbaarheid verbeterd te worden. Gezien de combinatie van dit vraagstuk met de Rijksopgave om de kunstwerken ter plaatse te renoveren, moet dit in die samenhang worden aangepakt. De regio agendeert het probleem en helpt bij het zoeken naar oplossingen. Mogelijk dat er een combinatie is te maken met het beleven van de schutsluizen (project 5.2).

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Stichting Kornwerderzand – RWS – Rijksdienst (cultureel erfgoed) – Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Dorpsbelang Kornwerderzand	– Projectbureau	– Gemeente SWF – RWS

Haalbaarheid

Agenderen dat een verbeterde loopbrug noodzakelijk is en gecombineerd kan worden met de dijkversterking en/of bestaande brug. Mogelijke relatie met project 5.2 verkennen.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – RWS – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Hoog: het verbeteren van de bereikbaarheid kan meegenomen worden tijdens de versterking van de Afsluitdijk.

Planning

Onderzoeken of de bereikbaarheid geoptimaliseerd kan worden met de dijkversterking en/of bestaande brug (2013/2014).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Verbeteren van de bereikbaarheid van een bestaande voorziening.

Museum is toegankelijker door een verbeterde bereikbaarheid.

Verbetering bereikbaarheid van het museum draagt bij aan het rondje Kornwerderzand.

Bron / Beschikbare informatie

-

5.6 Opwaarderen wandel-/fietsverbinding Makkum-Kornwerderzand

Project en locatie

Om de verbinding tussen de toeristische trekpleister Makkum en Kornwerderzand te verbeteren zal een wandel/fiets route worden aangelegd met kleine pleisterplaatsen. Op deze manier kan het knooppunt Kornwerderzand beter en leuker worden bereikt door toeristen die de Afsluitdijk ook willen beleven vanuit Makkum. Door de aanleg van deze fiets- en/of wandelroute kan de natuur (De Noordwaard) beleefd worden, zonder het gebied te verstoren bijvoorbeeld door het realiseren van een vogelkijkhut. Ruimtelijke inpassing van het fiets- en/of wandelpad en van een vogelkijkhut is van groot belang.

Realisatie van dit project moet worden afgestemd met de plannen van het Rijk voor de Afsluitdijk. Ligging van het fietspadennetwerk over de Afsluitdijk (en het punt van aantakken van dit project) is op dit moment nog niet duidelijk.

Er liggen wellicht ook mogelijkheden om aan te sluiten op pendeldiensten (9.3) en/of arrangementen (9.4).

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– It Fryske Gea – Wetterskip Fryslân – Marktpartijen – Rijk – Provincie Fryslân – Gemeente SWF	– Gemeente SWF	– ntb

Haalbaarheid

Rekening houden met het kitesurf gebied bij Kornwerderzand. In de planuitwerking bepalen wat de opwaardering en bebording van de paden inhoudt.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Marktpartijen – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Ja, planfase aansluitpunt beide fietspaden her hoogte van de dijk.

Planning

Onderzoeken hoe paden geoptimaliseerd kunnen worden als onderdeel van de planuitwerking (2016).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

De dijk heeft een betere verbinding met Makkum.

Natuurbeleving wordt vergroot.

Maakt de dijk toegankelijker en leuker.

Toegankelijkheid wordt verbeterd richting het knooppunt Kornwerderzand.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5.7 Wandel-/fietsverbinding Kornwerderzand-Harlingen

Project en locatie

De wandel- en fietspaden vanuit Kornwerderzand richting Harlingen zullen worden opgewaardeerd, waarbij aansluiting dient te worden gezocht op de al bestaande wandel- en fietspaden en waar een combinatie dient te worden gezocht met bijvoorbeeld de route van de Gulden Pingjumer Halsband. De mogelijke kwelderontwikkeling (project 4.2) voor de kust zal een positieve invloed hebben op beleving en mogelijk zelfs de inrichting van deze verbinding.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Gemeente Harlingen – Gemeente SWF – Waddenvereniging – ANWB – VVV	– Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – Provincie Fryslân	– Gemeente SWF – Gemeente Harlingen

Haalbaarheid

In de planuitwerking ambities bepalen wat de opwaardering/route en bebording van de paden inhoudt. Rekening houden met de mogelijke kwelderontwikkeling (project 4.2).

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Onderzoeken hoe de bereikbaarheid geoptimaliseerd kan worden als onderdeel van de planuitwerking (2016).

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam	Eco-toerisme.
Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Natuurbeleving wordt vergroot in combinatie met de Afsluitdijk.
Financierbaar	
Natuurbehoud en -ontwikkeling	
Beleefbaarheid van de dijk	Maakt de dijk toegankelijker en voor fietsers/wandelaars aantrekkelijker.
Versterking onderling	Kan gecombineerd worden met de verbinding Makkum-Kornwerderzand (5.6).

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5.8 Passende functie kazematten Kornwerderzand

Project en locatie

De kazematten Kornwerderzand vormen een bijzonder verdedigingswerk op een unieke locatie met uitzicht over de Waddenzee en het IJsselmeer. Een deel van het complex wordt nu gebruikt door het museum. Andere Kazematten (Waddenzijde) worden niet benut. Onder het adagium 'behoud door ontwikkeling' zijn er wellicht mogelijkheden een nieuwe passende functie te geven aan de kazematten die tegelijkertijd recht doet aan de historische betekenis van het complex. De komende jaren wordt gezocht naar initiatiefnemers die hierbij passen om gezamenlijk de haalbaarheid van functiewijziging te onderzoeken. In 2013 wordt gewerkt aan het benoemen van ontwikkelingsrichtingen waarbinnen een ontwikkeling vorm kan krijgen. In samenspraak met de werkgroep Ruimtelijke kwaliteit. Daarna wordt – mogelijk middels een prijsvraag – de markt uitgedaagd om de ontwikkelrichtingen in te kleuren.

Dit project kan desgewenst in samenhang met de kazematten bij Den Oever (8.5) worden ontwikkeld.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Stichting Kazemattenmuseum – Dorpsbelang Kornwerderzand – Marktpartijen – Rijk – Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Rijksdienst Cultureel Erfgoed	– Projectbureau	

Haalbaarheid

Prijsvraag uitzetten om een passende functie van de kazematten te bepalen.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Marktpartijen – Monumentenfonds – Gemeente SWF	Prijsvraag kazematten Den Oever & Kornwerderzand € 26.000

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Momenteel geen.

Planning

Prijsvraag uitzetten over mogelijkheden bij de kazematten van Kornwerderzand en Den Oever (2013).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde
voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -
ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Ervaren van een unieke locatie.

Kans op een unieke waddenexperience.

Monument krijgt door passende functie een nieuwe
toekomst en blijft behouden.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

5.9 Publieksvriendelijke spuisluis Kornwerderzand

Project en locatie

Het IJsselmeer vormt een belangrijk onderdeel van het Nederlandse watermanagement systeem en is het grootste zoetwaterbekken van West-Europa. Om bezoekers de kans te geven het spuigemaal in de Afsluitdijk beter te bekijken wordt de spuisluis op een eenvoudige manier beter bereikbaar gemaakt voor het publiek. De waterpeilen en de bekkenfunctie van het IJsselmeer (en ontwikkelingen daarin) worden beleefbaar gemaakt.

Dit project zou kunnen inhouden dat er vanaf een balustrade bij het Kazemattenmuseum door de spuisluis kan worden gekeken richting de Waddenzee. Peilbeheer in het IJsselmeer kan beleefbaar gemaakt worden door bijvoorbeeld een roosterpad over het wateroppervlak te laten lopen. Door subtiele hoogteverschillen in het looppad wordt duidelijk of het hoog- of laagwater is en kan globaal worden geduid hoeveel liter water er teveel of te weinig in het IJsselmeer zit of hoe hoog of laag het water ooit is geweest.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – Provincie Fryslân – Gemeente SWF – Stichting Kazemattenmuseum – Onderwijsinstellingen	– Projectbureau – RWS/Wetterskip	– RWS – Gemeente SWF

Haalbaarheid

Mogelijkheden vaststellen op basis van een verkenning.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – KRW – RWS – Wetterskip Fryslân	€ 180.000 euro

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Gemiddeld, mogelijkheden onderzoeken in combinatie met de renovatie van de spuisluis.

Planning

Verkenning- haalbaarheidsstudie waarin verschillende opties worden bekeken (2015).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Laat het spuien in de praktijk zien en kan informatie geven over de Nederlandse Waterbeheersing.

Cultuur historie en civiele kunstwerken worden beleefd
Kan mogelijk geïntegreerd worden met de beleving van de Kazematten.

Bron / Beschikbare informatie

-Een dijk van een attractie, juni 2006

5.10 Beleven vispassage/vismigratierivier Kornwerderzand

Project en locatie

Het verbeteren van de vismigratie bij de Afsluitdijk is een van de belangrijkste projecten in de ambitie agenda voor de regio (zie ambitie natuur). Het beleef- en zichtbaar maken van vismigratie is een belangrijk onderdeel van het project en kan één van de belangrijke attracties op de Afsluitdijk worden. Gedacht wordt aan een voorziening waar de vissen letterlijk zichtbaar worden gemaakt middels een doorzichtige buis met eventueel technische hulpmiddelen tijdens hun migratie. Vanuit een fysiek centrum wordt de vismigratie en het belang van een goede visstand toegelicht vanuit diverse belangen. De uiteindelijke omvang van het centrum wordt afgestemd met het informatiecentrum Afsluitdijk (hoofdstuk 3). Het ervaringscentrum bij de vismigratierivier draagt bij aan de aantrekkelijkheid van Kornwerderzand als een van de belangrijkste knooppunten.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Waddenvereniging – Sportvisserij Nederland – Vereniging Vaste Vistuigen Noord – RWS – Postcode Loterij – Provincie Fryslân – Gemeente SWF	– Waddenvereniging – Werkgroep Natuur	– ntb

Haalbaarheid

Aanvraag ingediend door Waddenvereniging.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Postcode Loterij (Waddenvereniging) – KRW – RWS	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Ja, rekening houden met bereikbaarheid van de vismigratierivier.

Planning

Realisatie fysieke voorziening in samenhang met vismigratierivier.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Draagt bij aan het zichtbaar maken van duurzame karakter van de Afsluitdijk.

Vismigratierivier kan een belangrijke publiekstrekker worden.

Kansrijk bij Waddenfonds en mogelijk Postcodeloterij.

Het weghalen van de zoet/zout barrière voor de vis.

Beleving groene dijk wordt vergroot.

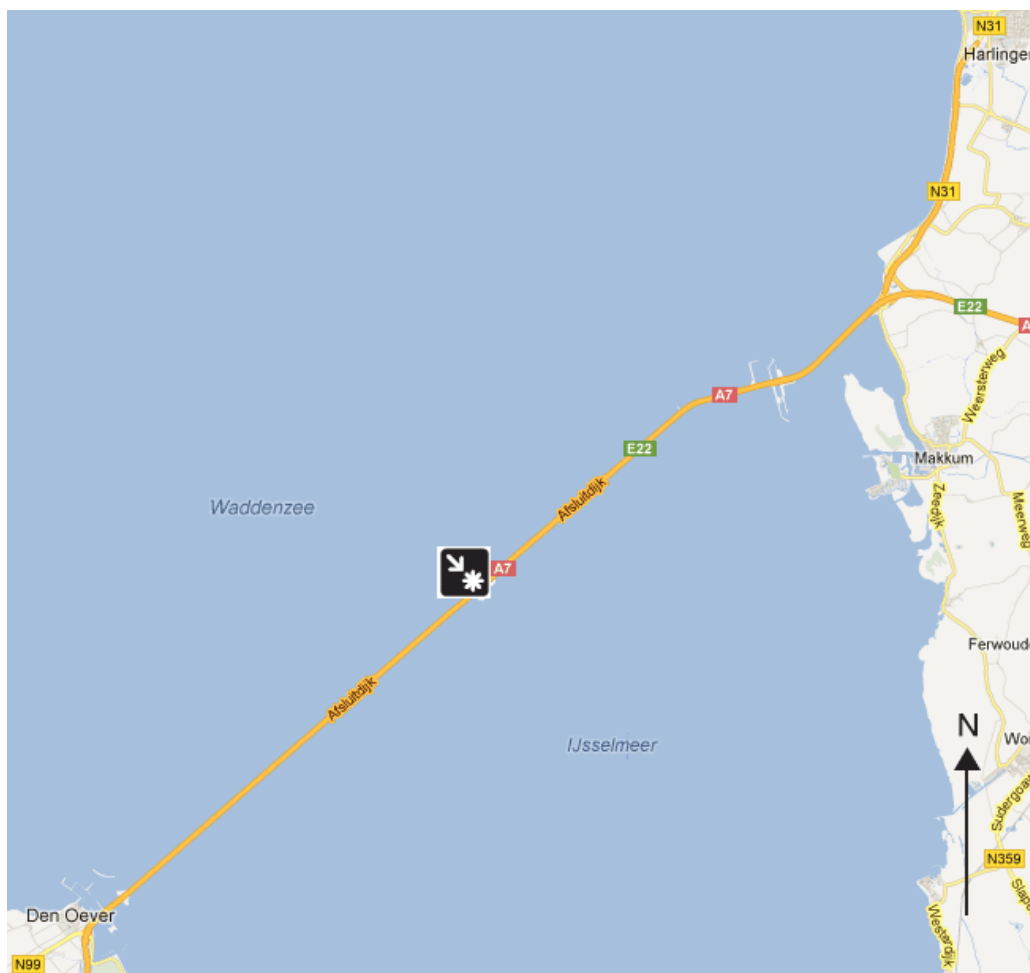
Bron / Beschikbare informatie

-Een dijk van een attractie, juni 2006

6. Breezanddijk

Breezanddijk is een gebied met potentie op het terrein van energie, innovatie en duurzaamheid. Dit gebied kan gebruikt worden voor het beproeven, ontwikkelen en exploiteren van duurzame energie toepassingen die passen bij deze locatie. Het gebied kan voor pilots worden gebruikt als het gaat om blue energy en zonne-energie. Het kan als het ware worden gezien als het eiland van energie. Het uitzonderlijke gebied met twee werkhavens, een camping en een benzinepomp met verzorgingsplaats verdient een opwaardering ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit met hieraan gekoppeld energie, innovatie, informatie en educatie.

R&T projecten op kaart, Breezanddijk

Bron basiskaart: Google Maps

Figuur 6.1

Legenda

6.1 Energie eiland Breezanddijk

6.1 Energie eiland Breezanddijk

Project en locatie

Er is een kleine camping op Breezanddijk, de zogeheten "Zeehengel en kampeervereniging Het Wad". Er is geen riolering, elektriciteit en stromend water.

De camping kan in het kader van de ruimtelijke kwaliteit een verbetering ondergaan, mede door legalisering, betere inpassing en uitbreiding met een aantal camperplekken/passantenplekken.

Om knooppunt Breezanddijk aantrekkelijker te maken voor bezoekers kunnen de huidige voorzieningen worden verbeterd. Speerpunt is het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en het beleefbaar maken van een innovatief energie-eiland. De pilots rondom innovatieve duurzame energie zullen –zeker na gereedkoming – bezoekers trekken, vooral met een educatief en wellicht zakelijk karakter. Gekoppeld aan de bedrijfslocatie pilot Blue Energy wordt door de initiatiefnemers een klein informatiepunt gerealiseerd zodat deze groepen kunnen worden ontvangen/opgevangen. De samenhang met het informatiecentrum (hoofdstuk 4) moet nog worden bepaald.

Alhoewel de locatie vooral ook een werkterrein voor Rijkswaterstaat en Defensie zal blijven kan na de reconstructie van de Afsluitdijk het geheel zeker aan ruimtelijke kwaliteit winnen.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Zeehengel en kampeervereniging - Het Wad – Red Stack – ROVB – Provincie Fryslân – ANWB – RWS – Marktpartij – Gemeente SWF – Texaco	– Gemeente SWF – Infocentrum Red Stack	– Marktpartij

Haalbaarheid

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Marktpartijen – Gemeente SWF – Provincie Fryslân	

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Zeer wel mogelijk. Terrein is nu tevens opslag voor RWS. Kan tijdens renovatie als werkterrein gaan functioneren waardoor er mogelijk geen definitieve inrichting gemaakt kan worden.

Planning

Realiseren informatiepunt Blue Energie (2013).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde
voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -
ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Energiewinning gebeurt op een duurzame manier.

Huidige locatie wordt opgewaardeerd.

Beleefbaarheid verbetert mogelijk door een
opwaardering van Breezanddijk.

Kan informatie geven over andere projecten.

Bron / Beschikbare informatie

-Een dijk van een attractie, juni 2006

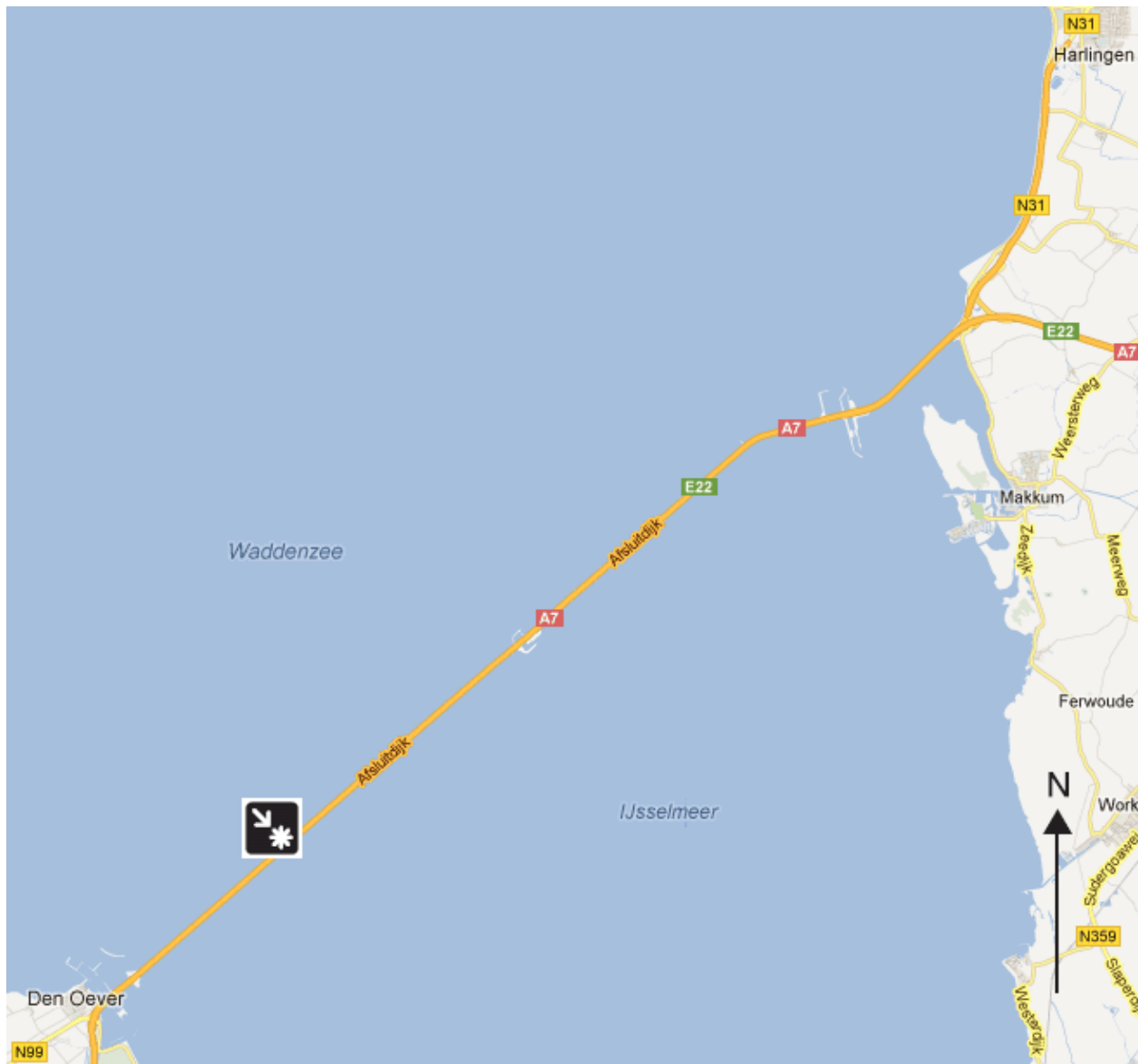
7. Monument

Het in 1933 gebouwde Monument van architect Willem Dudok op de Afsluitdijk is vanuit historie gezien het belangrijkste punt op de Afsluitdijk, omdat de dijk op deze plek is gedicht. Het Monument en ook de standbeelden van ir. Cornelis Lely en de stenenlegger markeren dit. Zij trekken jaarlijks rond de 250.000 (buitenlandse) bezoekers naar deze locatie (bron: ANWB/Dijk van een Monument). Dit knooppunt heeft om deze reden veel potentie maar is in de huidige situatie sterk verouderd en toe aan opwaardering. Er zijn geen nutsvoorzieningen. De huidige exploitanten hebben een contract met Rijkswaterstaat als beheerder. Het Monument is eigendom van het Rijk/Dienst Domeinen.

Bezoekers van dit belangrijk(st)e knooppunt vragen om meer informatie. Dat merken de huidige exploitanten en blijkt ook uit het onderzoek van Stenden. Om die reden is het Monument één van de belangrijkste zoeklocaties voor het informatiecentrum (hoofdstuk 3). De locatie is technisch gezien meer complex. Dat komt door o.a. de monumentale status en de beperkte fysieke ontwikkelruimte die bij plannen voor uitbreiding mogelijk kostenverhogend zullen werken.

De exploitanten (ondernemer restaurant en ondernemer souvenirwinkel) hebben uitbreidingsplannen en willen in en rond het paviljoen (binnen en buiten) informatie geven over de Afsluitdijk. Die uitbreiding biedt ook mogelijkheden voor een meer volwaardige horecavoorziening. Een drijvend terras zou gecombineerd kunnen worden met drijvende steigers, zodat de bereikbaarheid voor bezoekers over water verbetert. Met deze laatste projecten wordt gestart. Ze zijn altijd van toegevoegde waarde voor het monument. De kansen voor verdere ontwikkeling en uitbreiding worden aan de hand van de marktoriëntatie voor het informatiecentrum bepaald.

R&T Projecten op kaart, het Monument

Bron basiskaart: Google Maps

Figuur 7.1

Legenda

7.1 Opwaardering Monument

7.1 Opwaardering Monument

Project en locatie

Fase 1: in 2013 wordt begonnen met de voorbereiding voor de aanleg van drijvende steigers bij het monument.

Fase 2: op basis van de resultaten van de marktconsultatie moet worden bepaald welke invulling dit knooppunt verder krijgt.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – RCE – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – ANWB – VVV – Ondernemer souvenirwinkel – Ondernemer restaurant – Marktpartij	– Gemeente Hollands Kroon – Ondernemer souvenirwinkel – Ondernemer restaurant – Stichting het monument (i.o.)	– Marktpartij

Haalbaarheid

Het project zal tenminste de volgende onderdelen moeten bevatten:

- Horecavoorziening met drijvend terras
- Uitbreiding parkeergelegenheid
- Aansluiting nutsvoorzieningen
- 5/10 aanlegplaatsen voor passantenboten

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Cultureel erfgoed – RWS – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – VVV – Marktpartij	Fase 1:

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Ja, ligging fietspad. Uitbreidingsplannen bouwfase etc.

Planning

In afwachting van het onderzoeksresultaat over het informatiecentrum. Vervolgens verkenningsstudie over mogelijkheden Monument (2013/2014).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en – ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Kan uitgerust worden met zonnepanelen en aansluiten op openbare nutvoorzieningen.

Huidige locatie wordt opgewaardeerd en uitgebreid.

Beleving van het uitzicht over de dijk, Waddenzee en het IJsselmeer. Maar ook informatief.

Bron / Beschikbare informatie

-Een dijk van een attractie, juni 2006

-Opdrachtbrief HID MUZ aan architect Dudok

-Schetsontwerp Dudok voor uitbreiding monument met restaurant/museum

-Schetsontwerp Rijkswaterstaat (jaren'70)

8. Halter van Noord-Holland

De halter van Noord-Holland heeft op het gebied van recreatie en toerisme potentie omdat het gelegen is op een kruispunt van wegen, zoet en zout water. Verhoudingsgewijs komt het grootste aantal bezoekers over de weg uit de richting Noord-Holland. Echter, de meeste mensen rijden of varen er momenteel langs zonder te stoppen.

De gemeente Hollands Kroon heeft voor Den Oever, wat grenst aan de Afsluitdijk en een belangrijke locatie in dit gebied is, het masterplan 'Historische Haven Den Oever' ontwikkeld. Aan de hand van dit strategische plan wordt getracht aan de 'oude economie' in Den Oever (werkhaven en visserij) nieuwe economie toe te voegen met name op het gebied van duurzaamheid en recreatie. Belangrijke aanleiding voor de planvorming is de opgave van het Hoogheemraadschap om de waterveiligheid bij Den Oever te verbeteren. Deze plannen zullen een grote impact op de haveninrichting hebben.

In het plan van de gemeente staat beschreven dat er een recreatietransferium wordt gerealiseerd aan de rand van het dorp met daarbij ruimte voor retail, horeca en een uitzichttoren. Hiernaast is er veel ruimte gereserveerd voor het aanbieden van toeristisch-recreatieve informatie over de omgeving, mogelijk in de vorm van een informatiecentrum (hoofdstuk 3).

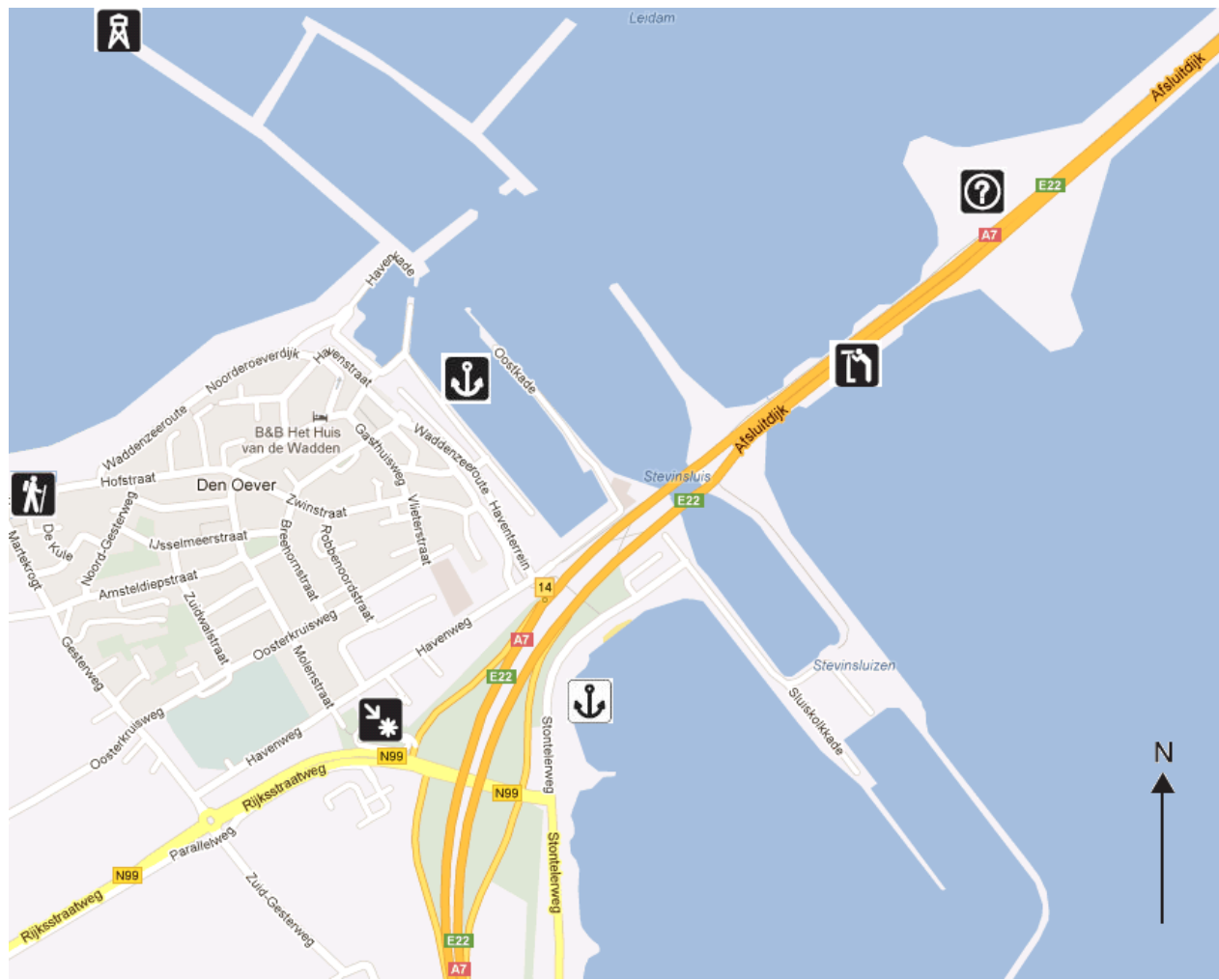
De herinrichting van de vissers- en Waddenhaven bij Den Oever maakt ook onderdeel uit van de plannen. De haven is een plek waar inwoners wandelen, fietsen en elkaar ontmoeten. Momenteel wordt er al veel aangeboden voor bezoekers. Zo is er de wekelijkse Zeeverse Vismarkt maar bestaat ook de mogelijkheid om aan te monteren op een voormalige vissersboot en een robbentocht te maken op de Waddenzee. Dit toeristische aanbod kan nog beter worden neergezet. De gemeente ziet deze kansen ook en zal het gebied daarom aantrekkelijker maken door de haven te herstructureren. Getracht wordt industrie, overige bedrijvigheid en de vissersvloot in de Noorderhaven te concentreren zodat er ruimte komt voor een kleine jachthaven in het oude historische deel. De haven zal op deze manier in twee duidelijk herkenbare zones worden opgedeeld. De gemeente wil onderzoeken of de benodigde energie voor de jachthaven duurzaam opgewekt kan worden door ofwel gebruik te maken van zonnepanelen, windenergie of van de opgewekte getijdenenergie. Hierbij ontstaat ook de mogelijkheid een dergelijke vorm van energiewinning inzichtelijk te maken voor de bezoeker. Om de ruimtelijke kwaliteit te garanderen in deze haven zal een beeldkwaliteitsplan worden opgesteld.

Hiernaast zal samen met de markt worden gekeken naar opties voor de ontwikkeling van de kazematten. Dit gebied zou met de historische waarde en unieke ligging interessant kunnen zijn voor diverse functies en/of activiteiten/evenementen.

Delen van de zuidelijke haven zullen ook worden opgewaardeerd. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (hierna HHNK) gaat hier de dijken versterken. Daarmee kunnen de aanwezige zwemvoorzieningen worden verbeterd. Daarnaast wordt gedacht aan het plaatsen van sanitaire voorzieningen en overnachtingsmogelijkheden voor campers.

Tot slot zal de verbinding met het achterland van de halter Noord Holland verder worden ontsloten door aansluiting te zoeken met het lange afstands wandel pad en het wandelroutenetwerk Noord Holland.

R&T projecten op kaart, halter Noord-Holland

Bron basiskaart: Google Maps

Figuur 8.1

Legenda

	8.1 Transferium Den Oever		8.5 Opwaarderen natuurstrand
	8.2 Beleefbaar maken testcentrum getijdenenergie		8.6 Ornithologisch uitkijkpunt Den Oever
	8.3 Passende functie kazematten Den Oever		8.7 Wandelroutenetwerk kop Noord-Holland
	8.4 Duurzame havenontwikkeling Den Oever		

8.1 Recreatief transferium Den Oever

Project en locatie

De gemeente Hollands Kroon wil een recreatietransferium bij Den Oever aan de Havenweg ontwikkelen. Het aanbod op deze locatie zal divers zijn. Er wordt getracht retail, horeca en toeristisch-recreatieve informatie op deze locatie te realiseren. Een uitkijktoren zou de relatie met de Afsluitdijk kunnen versterken en kunnen dienen als 'landmark' en baken voor het transferium. Deze locatie zou belangrijk kunnen zijn in combinatie met andere projecten, zoals de ontwikkeling van de pendeldiensten (9.3). Voor het 'bedwingen van de Afsluitdijk' kan Den Oever als belangrijke uitvalsbasis worden ontwikkeld. Meer informatie over de projecten rondom het recreatief transferium Den Oever is terug te vinden in het projectplan van de ambitie 'Waddenpoort Den Oever'.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon	– Gemeente Hollands Kroon	– Gemeente Hollands Kroon

Haalbaarheid

Het project zal tenminste de volgende onderdelen bevatten:

- Parkeerplaatsen
- Fietsenstalling + verhuur
- Horeca
- Waddeninformatiepunt
- Vikinginformatiepunt
- VVV steunpunt
- Uitkijktoren

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Voor een deel inmiddels in uitvoeringsfase. 2013: bouw supermarkt met een uitkijktoren, informatiepunt en realisatie horeca. Aanleg parkeerplaatsen en fietsenstalling. 2014: planafronding

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Gebruik van duurzame bouwmaterialen, een duurzame energiehuishouding en waar mogelijk CO2 neutraal.

Belangrijke toeristische spil in de halter van Noord-Holland. Nieuwe locatie zorgt voor behoud voorzieningen voor Den Oever.

Ja.

Meer mogelijkheden voor bezoekers, uitzicht vanuit de toren op de Afsluitdijk.

Kan aangesloten worden op andere projecten.

Bron / Beschikbare informatie

-Masterplan havenvisie Den Oever met Masterplankaart (2011, v4, juli 2012)

-Schetsontwerp Uitkijktoren recreatietransferium (juli 2012)

8.2 Beleefbaar maken testcentrum getijdenenergie

Project en locatie

Bij Den Oever wordt gewerkt aan de ontwikkeling van getijdenenergie. Er is een testlocatie voor getijdenturbines ontwikkeld. Een van de belangrijkste gebruikers van die voorziening is het lokale bedrijf Tocardo. Onder de ambitie duurzame energie is hierover meer te vinden.

Voor het toerisme is deze van energiewinning ook interessant. De Afsluitdijk kan een proeftuin voor duurzame energie worden (energiedijk). Het inzichtelijk maken van deze nieuwe vormen van energiewinning draagt bij aan de aantrekkelijkheid voor dagtochten, bedrijfsuitjes, zakelijke reizen en educatieve reizen.

De fysieke bereikbaarheid van de toeristisch interessante locatie moet worden verbeterd zodat ook hier het verhaal rondom duurzaamheid goed uitgelegd en zichtbaar gemaakt kan worden. Het is mogelijk om dit project te combineren met het bezichtigen van de sluisen en een kleine informatievoorziening voor de KRW maatregel die hier wordt gerealiseerd. Er wordt voornamelijk gekeken naar fysieke bereikbaarheid en informatievoorziening. Het persoonlijk begeleiden van bezoekers is qua exploitatie waarschijnlijk te kostbaar.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties

- RWS
- Tidal testcentre
- Tocardo

Trekker

- Projectbureau
- Tidal testcentre

Beheer/onderhoud

- Tidal testcentre

Haalbaarheid

Alleen bereikbaar langs de A7. Afhankelijk van bijkomende veiligheidseisen. Zal tenminste een voetpad, hekwerk en informatieborden moeten bevatten.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen

- Waddenfonds (duurzaam recreëren)
- KRW
- Stimuleringsfonds Afsluitdijk

Totale kosten project

pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Hoog: fysieke ingrepen rondom de sluiscomplexen moeten in grote samenhang met de rijksprojecten worden ontwikkeld.

Planning

Planstudie (2013/2014), parallel met dijkversterking (2015).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam
Heeft toegevoegde waarde
voor het gebied
Financierbaar
Natuurbehoud en -
ontwikkeling
Beleefbaarheid van de dijk
Versterking onderling

Motivering

Duurzame manier van energie winnen.
Kan bijdrage aan onderwijs, toeristische, ecologische
sector.
Ntb.

Beleving energiedijk wordt vergroot.
Bij de sluizen van Den oever kan ook informatie worden
gegeven over de spuisluizen (afvoercapaciteit etc.) en
over de vismigratie (KRW).

Bron / Beschikbare informatie

-Een dijk van een attractie, juni 2006

8.3 Passende functie kazematten Den Oever

Project en locatie

De kazematten bij Den Oever zijn een spiegeling van Kornwerderzand en vormen gezamenlijk een bijzonder verdedigingswerk op een unieke locatie met uitzicht over de Waddenzee en het IJsselmeer. Onder het adagium 'behoud door ontwikkeling' zijn er wellicht mogelijkheden een nieuwe passende functie te geven aan de kazematten die tegelijkertijd recht doet aan de historische betekenis van het complex. De komende jaren wordt gezocht naar initiatieven die hierbij passen om gezamenlijk de haalbaarheid van functiewijziging te onderzoeken. In 2013 wordt gewerkt aan het benoemen van ontwikkelingsrichtingen waarbinnen een ontwikkeling vorm kan krijgen. In samenspraak met de werkgroep Ruimtelijke kwaliteit. Daarna wordt – mogelijk middels een prijsvraag – de markt uitgedaagd om de ontwikkelrichtingen in te kleuren.

Dit project wordt mogelijk integraal georganiseerd met de kazematten bij Kornwerderzand (4.8).

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Rijk – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) – Cultuurcompagnie – VVV	– Projectbureau – Gemeente Hollands Kroon	– Rijksdienst Cultureel Erfgoed en/of marktpartij

Haalbaarheid

Ntb

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds – Marktpartij – Monumentenfonds – Gemeente Hollands Kroon	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Een verbeterde bereikbaarheid van de Kazematten kan van invloed zijn op de versterking en de veiligheid van de dijk.

Planning

Prijsvraag uitzetten over mogelijkheden bij de kazematten van Kornwerderzand en Den Oever (2013).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde
voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -
ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Ervaren van een unieke locatie.

Mogelijk maken om een unieke locatie te ervaren.

Versterkt de beleving van het knooppunt.

Bron / Beschikbare informatie

-

8.4 Duurzame havenontwikkeling Den Oever

Project en locatie

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) heeft een opgave om in Den Oever de dijken te versterken. Dat project heeft een grote impact op het havengebied. Het biedt bovendien de kans om Den Oever snel aantrekkelijker te maken voor passanten. Het Masterplan Historische Haven Den Oever is een plan waarbij de huidige haven in Den Oever gereed wordt gemaakt voor de toekomst. Dat wordt o.a. gedaan door herstructurering om daarmee meer ruimte te creëren voor de recreatievaart en door de werkhaven te verduurzamen door o.a. gebruikmaking van duurzame energie.

De jachthaven wordt aan de noordzijde gerealiseerd en de bedrijvigheid aan de zuidzijde van de noorderhaven. Kwaliteit van een haven is heel belangrijk om bezoekers te verleiden tot het aanmeren voor een dagtrip of voor een meerdaags verblijf. Omdat het een buitendijkse haven betreft, gelegen aan de Waddenzee, is dit een bijzondere uitdaging.

Het project start met het opstellen van een inrichtingsplan in 2013. Op basis daarvan zal een ontwikkelingsstrategie worden bepaald in samenhang met de opgave van het HHNK. Volgend op de verplaatsing/clustering van enkele bedrijven kan de oude haven worden ontwikkeld tot vooral een toeristische haven. Mogelijk kunnen hier ook campers worden geplaatst waardoor de dynamiek in het gebied, en daarmee de aantrekkelijkheid ervan, wordt verhoogd. Meer informatie over de projecten rondom de havenontwikkeling in Den Oever is terug te vinden in het projectplan van de ambitie 'Waddenpoort Den Oever'.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Marktpartijen – HHNK	– Gemeente Hollands Kroon	– Marktpartij

Haalbaarheid

Ntb

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Markt – Waddenfonds – Water als economische drager	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Het project is niet afhankelijk van de Rijksopgave. Wel is er een zeer sterke samenhang met het dijkversterkingproject van HHNK.

Het beeldkwaliteitsplan moet aansluiten op het beeldkwaliteitsplan dat op dit moment opgesteld wordt voor de Afsluitdijk.

Planning

Er is een opdracht verstrekt voor het opstellen van het beeldkwaliteitsplan 2012/2013. Inrichtingsplan 2013. Uitvoering 2014 e.v. Voor het beoordelen van de kansen voor een energieneutrale haven wordt een onderzoek uitgevoerd in 2013/2014.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en –ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Een energieneutrale haven past uitstekend in het economische Waddenbeleid.

Minder energieverbruik is voor ieder gebied positief.

Een aantrekkelijke haven maakt dat meer passanten de haven langer bezoeken. Dat is goed voor het bestedingsniveau.

Ntb

Den Oever voor toeristen over water zal toegankelijker worden. Tevens versterken de dijk, industrie en recreatie op een innovatieve en duurzame wijze.

Meer passanten kunnen Den Oever gebruiken als uitvalsbasis voor de andere attracties op en rondom de Afsluitdijk.

Bron / Beschikbare informatie

-Masterplan havenvisie Den Oever (2011)

-Masterplankaart (v4, juli 2012)

-Ambitieagenda Afsluitdijk

8.5 Opwaarderen natuurstrand

Project en locatie

De zuiderhaven ligt enigszins verstopt en geeft een geheel eigen Afsluitdijkbeleving. Er zijn mogelijkheden voor een verdere ontwikkeling. Eerste stap daarbinnen is uitbreiding en verbetering van de zwemvoorzieningen. Doordat het HHNK de dijken hier gaat aanpakken kunnen gelijktijdig de zwemfaciliteiten (strand e.d.) worden verbeterd. Daarnaast zou er, ter vervanging van dixies, een sanitaire unit geplaatst moeten worden. Het verbeteren en uitbreiden van de parkeervoorzieningen is nodig voor de veiligheid ter plekke. De parkeerplaatsen kunnen ook gebruikt worden door campers.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – HHNK – Marktpartijen	– Gemeente Hollands Kroon – Projectbureau Afsluitdijk	– Marktpartij

Haalbaarheid

Het project zal tenminste de volgende onderdelen gaan bevatten:

- Aanleg ligweides met zandstrand
- Plaatsing picknick sets + prullenbakken
- Toiletgebouw
- Parkeerplaatsen en fietsenstalling
- (Info)borden
- Camperplaatsen

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Markt – Waddenfonds	€ 210.000 euro

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling moet geïntegreerd met het dijkversterkingprogramma van het HHNK gerealiseerd worden.

Planning

In 2013 wordt samen met HHNK een inrichtingsontwerp gemaakt voor de zwemfaciliteiten c.a. Realisatie kan in samenhang met de werkzaamheden van HHNK (werk met werk).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Opwaardering van het gebied heeft een positieve invloed op de verblijfsduur van de recreant en toerist.

Het gebied geeft een geheel unieke beleving van de dijk en het IJsselmeer.

Het project versterkt de dagrecreatieve functie van de Afsluitdijk

Bron / Beschikbare informatie

-Masterplan Historische Haven Den Oever (2011)

8.6 Ornithologisch uitkijkpunt Den Oever

Project en locatie

De Waddenzee is een bijzonder natuurgebied waarvan veel bezoekers willen genieten. Om deze bezoekers de mogelijkheid te bieden de natuur en serene omgeving te ervaren wordt een ornithologisch informatie- en observatiepunt gerealiseerd. Met name vogelaars wordt op deze manier de kans geboden om in aanraking te komen met de natuur van de Waddenzee. Het punt is echter bedoeld voor een bredere doelgroep dan enkel (amateur) ornithologen. Mogelijk is het ook interessant voor sterrenkijkers. Het ornithologische uitkijkpunt zal op het uiterste punt van de strekdam ten noorden van de nieuwe jachthaven geplaatst worden.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Landschap Noord-Holland – Waddenvereniging – Marktpartijen	– Gemeente Hollands Kroon	– Marktpartij

Haalbaarheid

Combinatie wordt gezocht met sterrenkijkers

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Markt – Waddenfonds	€ 200.000 euro

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Er vindt een haalbaarheidsonderzoek plaats om dit project in 2013 te kunnen realiseren.

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam	Houten constructie geproduceerd in Robbenoordbos.
Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Het gebied zal bezocht worden door vele vogelaars die hun verblijf in het gebied en de omgeving zullen zoeken. Het betekent een versterking voor de verblijfsrecreatie.
Financierbaar	
Natuurbehoud en -ontwikkeling	
Beleefbaarheid van de dijk	
Versterking onderling	Het wordt een officieel vogelaarspunt. Het vormt een onderdeel van een keten van vogelaarspunten.

Bron / Beschikbare informatie

- Masterplan Historische Haven Den Oever (2011)
- Masterplankaart (v4, juli 2012)
- Schetsontwerp Ornithologisch informatiepunt en observatiepunt juli 2012
- Ambitieagenda Afsluitdijk

8.7 Wandelroutenetwerk kop Noord-Holland

Project en locatie

Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord heeft, mede namens de ILG commissie Kop van Noord-Holland en de betrokken gemeenten, opdracht verleend om in 2011 een quickscan uit te voeren naar de mogelijkheden voor een wandelroutenetwerk in de kop van Noord-Holland. De quickscan voor de kop van Noord-Holland betreft het gebied van de gemeenten Hollands Kroon, Den Helder en Harenkarspel. De quickscan is opgesteld en de volgende stap is het ontwikkelen van een wandelroutenetwerk in de kop van Noord-Holland. Dit wandelroutenetwerk loopt door de hele gemeente Hollands Kroon en moet aansluiting vinden op het 'Waddenwandelpad' en het wandelpad over de Afsluitdijk. De route verbindt de Afsluitdijk via het voormalige Waddeneiland Wieringen en Wieringermeer met het achterland.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente Den Helder – Private partijen	– Provincie Noord-Holland	– Gemeente Den Helder – Gemeente Hollands Kroon

Haalbaarheid

De gemeenten Den Helder, Harenkarspel en Hollands Kroon hebben een quick scan op laten stellen voor een wandelroutenetwerk in deze gemeenten. De wandelroute omvat onder andere de waddenwandelpaden, Het Lange Afstands Wandelpad en het Holland Pad. Voor de verdere ontwikkeling wordt een plan van aanpak opgesteld waaruit de financiële consequenties van de verschillende gemeenten duidelijk worden gemaakt. Planning is om het wandelroutenetwerk de komende vier jaar te ontwikkelen.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Gemeente Hollands Kroon – Gemeente Den Helder – Gemeente Harenkarspel – Waddenfonds – ILG	€ 75.000

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Het wandelpad loopt over de Afsluitdijk. Het wandelpad zal hier dus aan beide kanten op moeten aansluiten.

Planning

De quickscan is uitgevoerd. In 2013 tot en met 2016 wordt het traject verder uitgewerkt. In 2016 wordt het opgeleverd.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Motivering

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Een goede wandelroute trekt de sportieve toerist naar de Afsluitdijk. Tevens is het voor bezoekers van de provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen een toevoeging van de recreatieve mogelijkheden. Het pad voert tussen Den Helder en Den Oever langs de Waddenzee en vormt lussen in gebieden nabij de Waddenzee. Het vormt een uniek netwerk om te genieten van de rust en ruimte.

Financierbaar
Natuurbehoud en –
ontwikkeling
Beleefbaarheid van de dijk
Versterking onderling

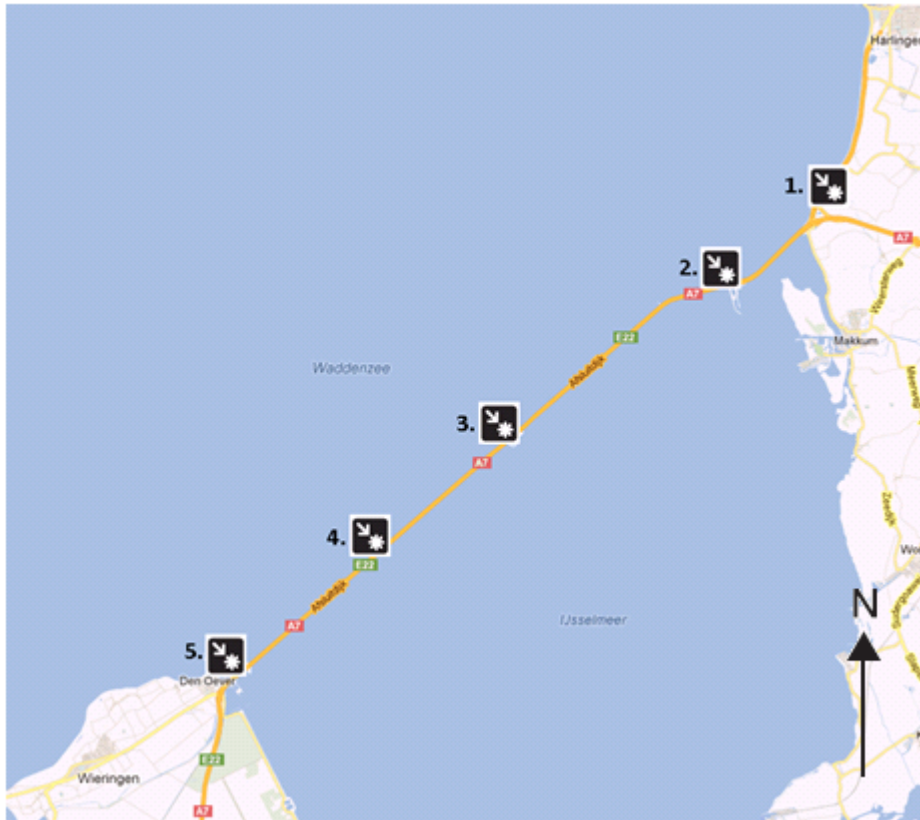
Bron / Beschikbare informatie

-Quickscan wandelroutenetwerk kop van Noord-Holland van 15 september 2011.

9. Overallprojecten

Er zijn ook projecten die betrekking hebben op de hele Afsluitdijk. Bij deze projecten staat voornamelijk de beleving van de volle lengte van de dijk centraal. Deze projecten zullen dus invloed hebben op meerdere zoniet alle knooppunten op de Afsluitdijk die staan weergegeven in figuur 9.1.

Knooppunten Afsluitdijk

Bron basiskaart: Google Maps

figuur 9.1

Legenda

Halter van Fryslân	1
Kornwerderzand	2
Breezanddijk	3
Het monument	4
Halter van Noord-Holland	5

9.1 Fietspad met zicht op beide zijden

Project en locatie

Het Rijk is verantwoordelijk voor de aanleg van een utilitair fietspad over de Afsluitdijk. In de Rijksstructuurvisie is gekozen voor een fietspad aan de IJsselmeerzijde. Rijk en regio hebben afgesproken dat het Rijk bij het uitwerken van haar plannen ook onderzoek zal doen naar een fietspad met uitzicht op beide zijden. Het fietspad langs het IJsselmeer loopt nog steeds langs de A7 en is in dat opzicht recreatief minder aantrekkelijk. Een fietspad dat meer op het wad georiënteerd is, is recreatief passender bij de unieke beleving die het wad en de Waddenzee kan bieden.

Het fietspad moet minimaal over 70% van het tracé uitzicht op het wad bieden. Een samenvoeging met een beheerweg langs het wad is een optie of een lus met het fietspad aan de IJsselmeerzijde. Het fietspad zou eventueel doorgetrokken kunnen worden naar Den Helder en Harlingen ('Wadden onderlangs') waardoor ook de bereikbaarheid voor fietsers en wandelaars wordt verbeterd. Wanneer de plannen voor het fietspad vastere vorm krijgen zal ook worden gekeken of het fietspad als zogeheten solaroad uitgevoerd kan worden. Een lopende pilot in Noord-Holland moet de kansrijkheid daarvan bepalen.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Landschap Noord-Holland – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen	– Projectbureau	– Gemeente SWF – Gemeente Hollands Kroon – RWS

Haalbaarheid

Het fietspad dient tenminste te voldoen aan:

- Recreatief fietspad
- Comfortabel
- Minimaal 70 % aan de waddenkant
- Deel uitmakend van lange afstand fietsroutes
- Aansluitend op bestaande paden

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds (duurzaam recreëren) – Rijkswaterstaat – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland	

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Meenemen in planuitwerkingsfase (eventueel combinatie met onderhoudsweg). Uitvoering gelijktijdig met dijkversterking (vanaf 2015).

Planning

Planvoorbereiding met RWS (2012/2013). Planstudie en -uitwerking (2014).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Eco-toerisme, duurzame vorm van verplaatsing

Kan uitgerust worden met solaroad.

Verbind verschillende projecten met elkaar.

De uitstraling van het Wad en de Afsluitdijk kan beter beleefd worden dan nu.

Er kan fietsenverhuur komen, projecten worden gelinkt, duurzaam voortbewegen wordt leuk door de fietsvoorzieningen die op de dijk gerealiseerd wordt.

Bron / Beschikbare informatie

-Aanlanding Afsluitdijk 2011

9.2 Gebiedsmarketing

Project en locatie

De Afsluitdijk is op dit moment veelal onderdeel van een dagtocht. Met name voor buitenlandse toeristen is dat het geval (dagtocht langs Volendam, Zaanse Schans, Alkmaar en uiteindelijk de Afsluitdijk). Door realisatie van dit uitvoeringsprogramma zal de Afsluitdijk een attractie op zich gaan vormen waar je langere tijd kunt verblijven. De Afsluitdijk wordt hierdoor meer het doel van een dagtocht dan een onderdeel ervan. Gebiedsmarketing is daarbij van belang om de Afsluitdijk naar buiten toe te promoten. Het bereik van de Afsluitdijk kan verbreed worden door ook het waddengebied/waddenbeleving en bijvoorbeeld Deltatechnologie mee te nemen in de boodschap. Samengewerkt wordt met de marketingbureau's van de partners.

Om de bezoekers goed te kunnen ontvangen en begeleiden zal ook moeten worden gedacht moeten worden aan het beter in beeld brengen van de te bezoeken locaties. Denk hierbij aan de verbetering van de wegbewijzing en de informatievoorziening langs de wegen (bezoekersgeleiding/ visitormanagement).

Bekeken moet worden op welke (toeristische) marketinginspanningen die al plaats vinden rondom de Wadden en Werelderfgoed, vanuit de bestaande marketingorganisaties rond het Wad en vanuit NBTC (Nationaal Bureau voor toerisme en Congressen/ kustcampagne) aangehaakt kan worden door de attractie Afsluitdijk binnen de verschillende campagnes in de schijnwerper te zetten.

In het Waddenfondsprogramma 2012-2013 wordt aangekondigd dat er een gemeenschappelijke aanpak promotie en marketing Wadden moet worden ontwikkeld. Er wordt onderzocht via de themaregisseur op welke wijze deze actielijn het best kan worden vormgegeven. Promotie van het product Afsluitdijk en gebruikmaking van deze USP (unique selling point) moet hierin meegenomen en bewaakt worden. Gebiedsmarketing start wanneer de projecten enigszins op gang komen.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Fryslân Marketing – VVV en marketingorganisaties – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen	– Marketingorganisaties, op uitnodiging van Waddenfonds iom provincies	

Haalbaarheid

Afsluitdijk mee laten nemen in Waddenfonds actielijn 3.1 van programma Werelderfgoed, toerisme en recreatie over promotieplannen en -instrumenten en mee laten liften op bestaande marketingcampagnes.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen

- Waddenfonds (duurzaam recreëren)
- Provincie Fryslân
- Provincie Noord-Holland
- Gemeente Hollands Kroon
- Gemeente SWF
- Gemeente Harlingen
- Marketing Waddengoud

Totale kosten project

pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

n.v.t.

Planning

Eind 2012 concretiseren onder Waddenfondsactielijn 3.1, onder programma Werelderfgoed, toerisme en recreatie, landschap en cultuurhistorie.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Meer reclame voor de dijk betekent meer aandacht voor de verschillende knooppunten en projecten.

De integrale benadering versterkt de beleving van het product de Afsluitdijk.

Vermarketing is essentieel om het project Afsluitdijk een succes te laten zijn. Het onderwerp dat vermarkt wordt is de Afsluitdijk met al zijn mogelijkheden. Het wordt als één product op de markt gebracht.

Bron / Beschikbare informatie

-Masterplan havenvisie Den Oever (2011)

-Postma, A (2012) Onderzoek internationale marktkansen voor toeristisch Noord-Nederland.

9.3 Pendeldiensten tussen knooppunten

Project en locatie

Zodra het toeristisch product op de Afsluitdijk veelzijdiger wordt ontstaan er kansen om bezoekers de mogelijkheid te bieden meerdere knooppunten te bezoeken. Een buspendeldienst kan uitkomst bieden. Op deze manier kunnen bezoekers in één dag tijd de duurzame, natuurlijke en historische componenten van de dijk op de verschillende knooppunten bezoeken. Ook kan dit gecombineerd worden met fietsverhuur en/of een verbeterde busdienst met fietsendrager/aanhanger over de Afsluitdijk. Bezoekers kunnen dan kiezen of ze terug fietsen of zich laten brengen (voor de wind arrangement). Het bedwingen van de Afsluitdijk kan op die manier gemakkelijker worden gemaakt. Uiteraard kan dit aansluiten op meerdaagse arrangementen waarbij gebruik wordt gemaakt van overnachtingen bij of op de Afsluitdijk.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Connexion – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – VBZH (beroeps- en zeilvaart Harlingen) – Marktpartijen	– Marktpartij	– Marktpartij

Haalbaarheid

Marktverkenning zal moeten uitwijzen of er partijen zijn die willen investeren

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Markt	pm

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

n.v.t.

Planning

Marktverkenning (2014).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

De hele dijk kan op deze manier worden beleefd.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten en projecten, kunnen op deze manier worden beleefd.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten en projecten, kunnen op deze manier worden beleefd.

Bron / Beschikbare informatie

-

9.4 Arrangementen

Project en locatie

Om bezoekers de mogelijkheid te bieden om meerdere knooppunten te bezoeken op de Afsluitdijk kunnen dagprogramma's worden gevolgd waarbij de internationale toerist meer centraal staat. De Afsluitdijk kan worden opgenomen als onderdeel van een programma waarbij de vraag hoe Nederland omgaat met water naar voren komt. Het programma kan dan ook een groter gebied beslaan dan alleen de Afsluitdijk. Hiermee wordt ingespeeld op de potentie die Noord-Nederland als geheel heeft voor met name buitenlandse bezoekers. Toeristen kunnen bijvoorbeeld in aanraking komen met het terpenlandschap, polders, het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân, de Agriport A7 en de Noordzeekust, waarbij de Afsluitdijk ook onderdeel is van dit programma.

Samen met ondernemers, belangenbehartigers, KVK's en gemeenten worden arrangementen bedacht en ontwikkeld. Marktpartijen gaan daarna de arrangementen implementeren.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – KvK – VVV – Marktpartijen	– KvK	– Marktpartijen

Haalbaarheid

Versterken bezoekersmobiliteit + verblijf op/aan de Afsluitdijk.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Waddenfonds – Markt	

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

n.v.t.

Planning

2014.

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

De hele dijk kan op deze manier beleefd worden.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten kunnen binnen arrangementen beleefd worden.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten kunnen binnen arrangementen beleefd worden.

Bron / Beschikbare informatie

- Postma, A (2012) Onderzoek internationale marktkansen voor toeristisch Noord-Nederland.

9.5 Evenementen

Project en locatie

Binnen de gebiedsmarketing van de Afsluitdijk spelen evenementen een rol bij het vermarkten van het gebied. Voor een modeketen is de Afsluitdijk in 2011 de langste catwalk ter Wereld geweest en er is een marktinitiatief van BUOG voor een theaterevenement aan de Waddenzeezijde bij Breezanddijk in 2013. Het zijn manieren om mede de aandacht te vestigen op het bijzondere karakter van de Afsluitdijk. Tijdens de gehele projectfase Afsluitdijk moet er minimaal eens in de 2 jaar een bijzondere publieksaantrekkend evenement worden georganiseerd

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente SWF – Gemeente Harlingen – Marktpartijen	– Marktpartij – Projectbureau Afsluitdijk	– Marktpartij

Haalbaarheid

Evenementen dienen spraakmakend en innovatief te zijn.

Financiën

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Markt – Reguliere (cultuur)subsidies	

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Deze ontwikkeling kan los van het ontwerp van de dijkversterking gerealiseerd worden.

Planning

Vanaf 2013.

Motivering criteria

Omschrijving	Motivering
Duurzaam Heeft toegevoegde waarde voor het gebied	Wanneer de bezoekers op de dijk zijn kunnen deze ook makkelijker naar de overige knooppunten/projecten worden getrokken.
Financierbaar Natuurbehoud en -ontwikkeling Beleefbaarheid van de dijk Versterking onderling	De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten en projecten kunnen op deze manier beleefd worden.

Bron / Beschikbare informatie

-

9.6 Kunstbeleving

Project en locatie

Beleven van de Afsluitdijk kan op allerlei manieren: met de auto, fiets, wandelend of over het water. De Afsluitdijk staat voor vele belevingen. De verbinding, poorten naar het vaste land, de elementen, het wad, de rechte lijnen, vergezichten en mooie luchten. Kunst kan veel aan die beleving toevoegen doordat het alledaagse vanuit een bijzondere hoek te belichten.

Voorgesteld wordt om in een of meerdere (toegepaste/ingetogen) kunstobjecten die specifieke beleving van de Afsluitdijk te vangen. De Afsluitdijk wordt daardoor nog aantrekkelijker en veelzijdiger voor de bezoeker.

Betrokken partijen

Betrokken organisaties	Trekker	Beheer/onderhoud
– RWS – Provincie Fryslân – Provincie Noord-Holland – Gemeente Hollands Kroon – Gemeente SWF – Marktpartijen	– Projectbureau – RWS	

Haalbaarheid

Onderzoek naar mogelijkheden om de beleving van met name het fietspad te versterken. Uitzetten prijsvraag bij kunstenaars.

Financiën en haalbaarheid

Mogelijke financieringsbronnen	Totale kosten project
– Overheden – Markt – Waddenfonds	

Afhankelijkheid ontwerp dijkversterking

Ja, mogelijke grotere kunstwerken in dijk integreren.

Planning

Onderzoek naar verschijningsvormen en mogelijkheden kunst Afsluitdijk d.m.v. prijsvraag (2014).

Motivering criteria

Omschrijving

Duurzaam

Heeft toegevoegde waarde voor het gebied

Financierbaar

Natuurbehoud en -ontwikkeling

Beleefbaarheid van de dijk

Versterking onderling

Motivering

Het fietspad kan op deze manier intenser worden beleefd.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten en projecten kunnen op deze manier worden beleefd.

De hele dijk, en dus ook meerdere knooppunten en projecten kunnen op deze manier worden beleefd.

Bron / Beschikbare informatie

-

10. Financiën

PLANNING EN KOSTENRAMING R&T PROJECTEN

Projecten	Kosten per jaar					Totaal (euro)
	2013	2014	2015	2016	e.v.	
Camperplaatsen Kornwerderzand						400.000
Opwaardering Monument						pm
Passende functie kazematten Den Oever						13.000
Passende functie kazematten Kornwerderzand						13.000
Kwelderontwikkeling kustgebied Harlingen-Zurich (building with nature)						pm
Passantenhaven Kornwerderzand						1.400.000
Wandelroutenetwerk kop Noord-Holland						75.000
Ornithologisch uitkijkpunt Den Oever						200.000
Opwaarderen Natuurstrand						210.000
Transferium Den Oever						pm
Duurzame havenontwikkeling Den Oever						pm
Arrangementen						pm
Evenementen						pm
Gebiedsmarketing						pm
Havengebouw bij passantenhaven						pm
Pendeldiensten tussen knooppunten						pm
Publieksvriendelijke spuisluis Kornwerderzand						pm
Toeristische kwaliteitsimpuls scharnierpunt Zurich						pm
Beleefbaar maken testcentrum getijdenenergie						pm
Beleven Lorentzsluizen						pm
Bereikbaarheid Kazemattenmuseum						pm
Energie eiland Breezanddijk						pm
Fietspad met zich op beide zijden						pm
Kunstbeleving						pm
Wandel/fietsverbinding Kornwerderzand-Harlingen						pm
Opwaarderen wandel/fietsverbinding Makkum-Kornwerderzand						pm
Beleven vispassage/vismigratierivier Kornwerderzand						pm
Totale kosten						

Tabel 10.1